

Sint-Maria-Aalter

Weer een dreef

9 juli 2010

Mijn voornemen om voorlopig niet meer in West-Vlaanderen te gaan wandelen, wegens te veel grote boerderijen en te weinig bos, is ei zo na een dronkenmanseed gebleken. Aalter en dus ook Sint-Maria-Aalter schurken zich immers tegen de grens met die provincie. Onvermijdelijk lag een deel van het wandeltraject dan ook over de provinciegrens. Al kreeg ik het bord met „West-Vlaanderen heet u welkom“ niet te zien. Ik heb me overigens wel eens afgevraagd of er, indien je op zo'n punt achter je kijkt dan een bord zou staan met, bijvoorbeeld, „Oost-Vlaanderen zegt foert“. Zoiets. Al naar gelang de provincies die je binnenkomt, respectievelijk verlaat. Waarbij ten gerieve van mijn Nederlandse lezertjes gezegd weze dat „foert“ vrij vertaald „loop naar de pomp“ betekent. Die in beton gegoten welkomstgroet is, voor zover ik weet, ooit begonnen in Limburg. Ik heb iemand gekend die enkel en alleen daarom de Limburgers toen veel sympathieker vond dan de rest van de Belgen.

Goed, het bleek in verband met dit wandelgebied dus maar weer: zeg nooit, nooit. James Bond wist het al. Maar die wist nu eenmaal alles en al van tevoren en hij was niet ingeschreven voor deze tocht.

Allicht omdat 11 juli, de Vlaamse Nationale Feestdag, zeer aanstaande was, werd deze tocht door de Lachende Wandelaars uit Aalter bedacht met de titel „Guldensporentochten“. Dat zou trouwens al de veertigste keer moeten geweest zijn dat ze zo'n tocht organiseren. Merkwaardig genoeg wordt een tocht met dezelfde naam en door dezelfde wandelclub op zondag, de „echte“ feestdag, nog eens ingericht. Weliswaar met een ander traject. Zeggen althans die lachende voetgangers in Marching, de wandelkalender.

De officiële starttijd op vrijdag, om 9 uur 's morgens, was eigenlijk rijkelijk laat voor deze tijd van het jaar waar het al zo vroeg licht wordt. De ervaring heeft me geleerd dat, indien je die vertrektijden letterlijk neemt, je vrijwel altijd al de honderdste bent om in te schrijven en te vertrekken. En drukte onder allerlei vormen, dat verafschuw ik. Dus was ik er ook dit keer vroeg bij. Maar... samen met reeds een hele bende andere vroege vogels moest ik toch wachten. Eerst om kwart voor negen kon er ingeschreven worden volgens de sympathiek glimlachende dame aan het tafeltje. De reden werd niet genoemd maar het bleek achteraf dat deze maatregel niet helemaal uit de lucht gegrepen was. Of ingegeven was door dwarsdrijverij. De tocht ging namelijk door een paar domeinen die normaal niet zonder meer voor het publiek toegankelijk zijn. De toegangshekken daarvan moesten natuurlijk eerst open gemaakt worden en in de afspraak daartoe zal allicht wel een uur bepaald geweest zijn. Uiteindelijk konden we toch al een half uur eerder op pad. Hoewel... er bleek nog iemand doende om de pijltjes uit te zetten! En die bij de start ontbraken zelfs nog. Lastig, want niemand wist welke kant men uit moest. Daarom trent bracht navragen in de startzaal uitkomst. Net op het moment dat ik vertrok kwam er iemand aangefietst die wat verhit nog enkele pijltjes ophing. Niet bepaald geruststellend. Al bleek het onderweg zeer mee te vallen met de bewegwijzering.

Aalter wordt vooral in het voorjaar en de zomer dikwijls vernoemd op de radio. Nagenoeg altijd in niet al te positieve zin. Dat komt dan doordat het verkeer op de drukke E40 vanuit het binnenland naar de Kust of omgekeerd, niet zelden ter hoogte van Aalter wordt ge-

stremd. Dat is meestal te wijten aan de vloed dagjesmensen die op warme dagen massaal verkoeling en vertier zoeken aan de 60 kilometer lange Belgische Kust. Door een wat ijlhoofdige burgemeester van één van de kustgemeenten zijn die eendagsvliegen eens oneerbiedig „frigoboxtoeristen“ genoemd. Omdat ze naar zijn smaak te weinig geld besteedden aan de horeca en de middenstand van zijn gemeente maar in tegendeel hun eten en drinken voor een ganse dag met zich meedroegen in een koelbox. Tot nader order schijnt de zon echter voor iedereen nog gratis.

Op deze vrijdagmorgen was het weliswaar druk op de autosnelweg (dat is het vrijwel altijd) maar niet zodanig dat het verkeer erdoor werd vertraagd.

Sint-Maria-Aalter wordt ter plaatse meestal Maria-Aalter genoemd. Het is een deel van Aalter. De omgeving van dit dorp (eigenlijk een gehucht) is zeer bosrijk. Dat bleek al toen ik nog maar even de autosnelweg had verlaten en, geleid door kabouter Bram, langs kleinere wegen naar het vertrekpunt van de wandeling reed: dreven en nog eens dreven. We hebben hier al een Merendree (dat trouwens niet al te ver hier vandaan ligt) maar wat mij betreft kan Maria-Aalter gerust omgedoopt worden tot „Werendreef“. Ze zullen er ginds allicht niet voor te porren zijn.

De kerk in Sint-Maria-Aalter. Gewijd aan Onze-Lieve-Vrouw-Hulp der Christenen.

Voor de verandering heeft deze woonkern nu eens niet een geschiedenis waarvoor je het stenen tijdperk moet exploreren, het is tamelijk recent. Hoewel in het gebied rond Maria-Aalter al sinds de middeleeuwen enkele verspreide boerderijen stonden, werd het gebied toch nog volledig verlaten. Dat was omtrent 1578, toen hier de Geuzenoorlog woedde en de plaatselijke boeren al dat moorden en brandschatten meer dan beu waren. Wat nu de kern van Sint-Maria-Aalter is, bestaat eigenlijk pas sinds de 19^e eeuw. Het bestaan van het dorp werd eigenlijk pas echt bezegeld toen hier een kerk werd gebouwd. Een grote kerk met een

klein torentje! Het is een kerk met drie beuken in neogotische stijl, gewijd aan, hoe kan het anders met zo'n dorpsnaam, Onze-Lieve-Vrouw Hulp der Christenen. Ze werd in 1853 gebouwd. Ik heb het niet zelf vastgesteld maar op gezag van de informatie die ik vond blijken in deze kerk schilderijen te zien die afkomstig zijn uit het klooster der Broeders Alexianen in Antwerpen. Allemaal hebben ze Onze Lieve Vrouw als thema en de oudste zijn in 1648 gekonterfeit.

Op de bevolking van Maria-Aalter werd vroeger door de bewoners van grotere dorpen neergekeken. Er heerste hier bittere armoede en mede door de geïsoleerde ligging werden de eerder schaarse bewoners soms „Bosmensen“ genoemd. Het was dus niet wonderlijk dat men van hier wegtrok om elders, al dan niet tijdelijk, aan de kost te komen. Dus was er veel verloop voor de seizoenarbeid in Noord-Frankrijk (de trimards en fransmans) die daar voor de bietenoogst werden uitgebuit. In de winter werd clandestien jenever gestookt. Alcoholisme moet ook hier een serieus probleem geweest zijn. Veel vrouwen deden aan kantklossen en spellewerken. Dat laatste, spelle- of speldewerken was de zogenaamde naaldkant. Er werd hier zelfs, in 1847, een kantschool opgericht die nog steeds schijnt te bestaan. Trouwens, waar de wandeling vertrok heet het nu nog de Oude Kantschoolstraat. Ook werd er vanuit de streek bijna massaal naar Amerika uitgeweken.

Van de oorspronkelijke woeste gronden (wastines) en heidegrond is nog maar weinig over. Zoals overal werd in Vlaanderen in de periode van 1722 tot ongeveer 1790 de heide mas-

saal omgezet in akkers en bossen. Reeds in de jaren dertig van vorige eeuw was de heide grotendeels verleden tijd. De huisjes van de bezembinders en turfstekers zijn na de Tweede Wereldoorlog ook helemaal verdwenen.

Bij mijn zoektocht naar informatie keek ik even op van het bericht dat hier in 2009 niet minder dan twaalf novicen hun geloften hadden afgelegd. Hoezo, crisis in de Kerk? Bij nader inzien ging het echter om „broeders“ die uit gans de wereld afkomstig waren. Er zat welgeteld één Belg in dat gezelschap. Ze legden in het Internationaal Noviciaat van de Broeders van Liefde in Sint-Maria-Aalter hun geloften af. Hiermee sloten ze hun twee jaar durende opleiding af en nu worden ze officieel „broeder“ genoemd. De twaalf waren afkomstig uit Vietnam, de Filippijnen, Sri Lanka en dus ook België. Nadat er al enkele jaren geen nieu-

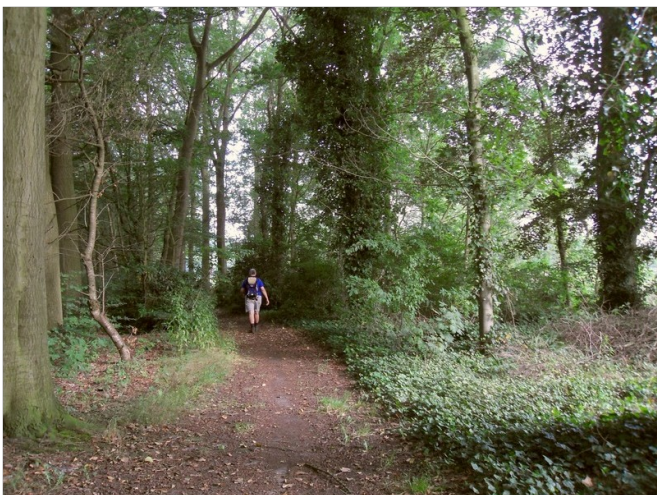

Mijn eerste leesboekje, stukgelezen maar nog steeds bestaande!

we Belgische broeders meer waren opgedoken, kon Christoph Welvaert, geboren in 1979 en afkomstig uit Lovendegem, zijn professie afleggen. Na de plechtigheid keerden de broeders terug naar hun eigen land voor verdere vorming of tewerkstelling in één of andere sociale sector. Of ze studeerden nog verder, dat kon ook.

De Broeders van Liefde zijn een internationale congregatie die op verschillende maatschappelijke domeinen actief is. Al van bij de stichting waren ze doende in het onderwijs, bijvoorbeeld. Ze hebben kloostergemeenschappen in zo'n dertig landen. Wat het grote verschil in nationaliteiten van de bovengenoemde novicen verklaart. Nu ik eraan denk: mijn allereerste leesboekje was er eentje dat werd uitgegeven door... jawel, de Broeders van Liefde. Ik heb het ooit gekregen van Sint Maarten en het maakte dat ik al kon lezen voordat de juffrouw in het eerste leerjaar ons wegwijs maakte in al die geheimzinnige maar fascinerende tekentjes. Het boekje is één jaar jonger dan ik, totaal stukgelezen en verkleurd maar het staat hier nog steeds tussen zijn vele broertjes, zusjes, neefjes en nichtjes die er later zijn bijgekomen!

Tegenover de kerk ligt een parking. Tja, daar kijk je niet van op, stel ik me zo voor. Niets bijzonders inderdaad, ware het niet dat er ook een paar beelden staan die een reminiscentie zijn van het verleden van Maria-Aalter: een monument voor de vroegere seizoenarbeiders en kantwerksters. Het werd in 1974, ontworpen door Cyr Frimout. Het stelt enkele gereedschappen van die beroepsgroepen voor. Namelijk een bietenvork en -mes, en een kantklos. Ik moet bekennen dat ik er geen foto van gemaakt heb omdat ik die dingen in eerste instantie niet herkende. Een overduidelijk gat in mijn cultuur.

Veel bos op deze wandeling. Met forse beuken- en eikenbomen.

De pijltjes wezen naar het Hooggoedbos. Dat domein werd reeds in 1687 vermeld. Er was toen sprake van een op cijnsgoed gebouwde hofstede. De naam is ontleend aan de relatief hoge ligging van dit gebied. In 1722 werd het gekocht door de jezuïeten van Antwerpen, maar toen Napoleon hier de scepter zwaaide werd deze orde, net als alle andere, verboden. Zo kwam het bezit weer in handen van particulieren. In 1985 werden 67 hectare van het gebied aangekocht door de Vlaamse Gemeenschap. Het is een afwisselend gebied met naald- en loofbos en enkele weilanden. Sommige delen ervan zijn voor het publiek toegankelijk. In het uitgebreide bosgebied

huizen enkele „kastelen“. Je krijgt ze lang niet allemaal en niet gemakkelijk te zien want ze zitten dikwijls goed verscholen in het dichte en hoge groen. Eigenlijk is de titel „kasteel“ wat te wijds want het zijn eerder 19^e-eeuwse villa's. De bomen staan hier eens niet allemaal in rechte rijen aangeplant en meestal is er ook redelijk veel ruimte tussen. Sommige van de beuken en eiken zijn bepaald flink uit de kluiten gewassen. Vermits het in beide gevallen gaat om bomen die slechts langzaam groeien, moeten het exemplaren zijn van een flinke leeftijd. Ik zag er enkele waarvan de stam gedraaid leek als een kurkentrekker. Merkwaardig.

Nogal vanzelfsprekend is in dit domein het Hooggoedkasteel te vinden. Al heb ik dat laatste alweer niet gezien.

De tocht leidde evenwel eerst langs een straatnaam die me nogal bijzonder voorkwam: Schuurlo. Het blijkt dat er ook een kasteel van die naam bestond. In het noordwesten van Maria-Aalter met name. Hier zijn nog restanten van de vroegere omwalling te vinden. Ook dit kwam niet in het vizier. De naam „Schuurlo“ werd reeds in 1375 vermeld in verband met weiland en vijvers maar het kasteel zelf werd pas in 1890 gebouwd. In 1931 werd het alweer gesloopt omdat het er te vochtig was. De nabijgelegen hoeve is veel ouder. Die moet er al sinds 1780 staan.

Ik zei het al dat deze wandeling grensoverschrijdend was. De provinciegrens althans. Ik kwam samen met de andere wandelaars terecht op het Sint-Pietersveld. Dat ligt voor het grootste deel op het grondgebied Ruiselede (niet te verwarren met Ruislede in Antwerpen). En dat, dat is zowaar reeds de provincie West-Vlaanderen. Het Sint-Pietersveld was oorspronkelijk een stuk woeste grond of wastine. Er werd voor de eerste keer geprobeerd deze gronden te ontginnen omstreeks 1775. Waarschijnlijk met niet al te veel welslagen. In 1836 boekte de „Société de Bruges pour la fabrication de betteraves“ ook al geen succes. Die waren daar neergestreken om er de suikerbietenteelt te lanceren. Dat mislukte jammerlijk en de onderneming ging al na één jaar failliet. Toen in België een aantal aardappeloogsten mislukten was er hongersnood en grote armoede. Uit pure noodzaak gingen verweesde kinderen en landlopers uit stelen. Wie wel nog wat bezat was daar allesbehalve gelukkig mee. Het parlement kondigde dan ook in 1848 de Wet op de Hervormingsscholen af. Die waren bestemd om het rif-raf wat manieren bij te brengen en ze weder op te voeden. Daarop kocht de Belgische overheid op het Sint-Pietersveld de gronden en de fabrieksgebouwen om er in 1848 een „Ecole de Réforme“ op te richten. Er werd aal (mengmest) uit de Gentse gevangenis en straatvuil gebruikt om de gronden te bemesten. De criminele kak moet wel vruchtbaar genoeg geweest zijn want deze poging lukte. Waarschijnlijk drijvend op de bijna-slavernij van de geïnterneerden. Overigens bestaat deze staatsinstelling nog steeds. Al vaart ze dan tegenwoordig een veel humaner en eigentijds verantwoorde koers. Het heet daar nu „Gemeenschapsinstelling voor Bijzondere Jeugdzorg De Zande“. Ik denk dat er bij ons in de streek desondanks nog altijd naar verwezen wordt als naar „De Verbeteringsschool“.

Gedurende een groot deel van de tocht waren hoge, rood-witte masten te zien. Ik bleef op mijn weg voortdurend op ruime afstand ervan. Deze zendinstallatie (want dat is het) ligt op de grens met, en voor het grootste deel in, Wingene. In het natuurgebied De Gulke Putten. Het gaat hier om het Radiozendstation Belradio Ruiselede, dat tegenwoordig behoort tot het Ministerie van Defensie (Radio Maritieme Diensten).

Het hoofdgebouw van het zendstation S.C.R.E. (Service Central Radio Electrique) was aanvankelijk voorzien om op het grondgebied van Ruiselede ingeplant te worden. Op technische gronden, echter, werd het grotendeels op Wingens grondgebied gezet tussen 1923 en 1926. Wingene kreeg vijf zendmasten binnen zijn grenzen en op het grondgebied van Ruiselede bevonden zich drie antennes. De gebouwen en de inrichting werden ingehuldigd op 3 oktober 1927. Vanaf toen bereikten de eerste radiotelegrafieverbindingen onder vermelding „via Belradio“ veraf gelegen gebieden over de hele wereld. Het feit dat België toen nog een kolonie had in Congo (tachtig maal zo groot als het vaderland volgens de meester

in de lagere school) zal daaraan niet vreemd geweest zijn. De zenders waren wisselstroomgeneratoren die werkten bij een frequentie van ongeveer 17 kHz. Dit soort zendinrichting had reeds eerder met succes een aantal testen doorstaan. Ze waren in gebruik in, onder andere, Nauen bij Berlijn en ook in het Nederlandse Kootwijk. Dat laatste station kwam er al in 1923. Het was daar vooral bedoeld voor verbindingen met het toenmalige Nederlands Indië. De Regie van Telefoon en Telegraaf (R.T.T.) voorloper van het huidige B.I.P.T. (Belgisch Instituut voor Post en Telecommunicatie) had voor de bouw van het zendstation te Wingene een terrein van 80 hectare ont-eigend. Deze gronden, in de omgeving van het Sint-Pieterskasteel, waren toen nog eigendom van de familie Carpentier, die er sinds 1880 het kasteel bewoon-den. De keuze van deze grond was niet toevallig. Deze drassige, natte gronden waren immers een goede geleider en dat was nodig als „tegenwicht“ voor de antennes. De werken begonnen in 1923 en de eerste steen werd er gelegd door koning Albert I op 19 december van dat jaar. Eind 1926 was het volledige zend-centrum klaar. In 1927 werden de eerste verbindingen met Amerika tot stand ge-bracht. Dit was de start van honderddui-zenden berichten die overzee gestuurd werden naar alle uithoeken van de we-reld via de Torens van Ruiselede. De eerste van die torens of pylonen werden element na element opgebouwd. In to-taal werden er zo acht gebouwd die in twee rijen van vier werden opgesteld en die 400 meter uit elkaar stonden. Aan deze masten was een reusachtige an-tenne van 1600 meter opgehangen. De hoogte van de antennemasten werd be-wust beperkt tot 284 meter. Men wilde de reputatie van de Eiffeltoren (317 me-ter) als hoogste constructie op het vaste-land niet onder druk zetten!

De bonte ezels onderweg. Er waren er wel meer maar ik kreeg ze niet goed in beeld.

De aanloop naar de Vorte Bossen.

Ook hier flinke eiken en beuken.

De werken begonnen in 1923 en de eerste steen werd er gelegd door koning Albert I op 19 december van dat jaar. Eind 1926 was het volledige zend-centrum klaar. In 1927 werden de eerste verbindingen met Amerika tot stand ge-bracht. Dit was de start van honderddui-zenden berichten die overzee gestuurd werden naar alle uithoeken van de we-reld via de Torens van Ruiselede. De eerste van die torens of pylonen werden element na element opgebouwd. In to-taal werden er zo acht gebouwd die in twee rijen van vier werden opgesteld en die 400 meter uit elkaar stonden. Aan deze masten was een reusachtige an-tenne van 1600 meter opgehangen. De hoogte van de antennemasten werd be-wust beperkt tot 284 meter. Men wilde de reputatie van de Eiffeltoren (317 me-ter) als hoogste constructie op het vaste-land niet onder druk zetten!

Vanzelfsprekend heeft dit zenderpark zeer aan belang ingeboet door de mo-derne satellietverbindingen die nu alge-meen gebruikt worden. Sinds 1997 is de inrichting eigendom van het Ministerie van Landsverdediging (Belgische mari-ne). In het totaal bestond het antenne-park in 1999 nog uit 51 antennes. Deze antennes zijn een netwerk van draden die tussen de pylonen in alle richtingen gespannen zijn om zo in alle richtingen

te kunnen uitzenden (en ontvangen).

Veel water is er in deze bossen niet direct te vinden. Maar hier dan toch...

Behalve de rood-witte masten van de zendinstallatie zag ik nog wat anders wat bont was. Je ziet nogal eens namen van cafés als „In den Bonten Os“ of zelfs „De Bonte Koe“. Maar de „Bonte Ezel“... dat zag ik nog nergens. En op deze wandeling zag ik er verschillende op een kluitje bij elkaar staan. Allemaal in de schaduw. Niet de cafés maar de beesten zelf. Ze mogen dan de reputatie hebben niet al te slim te zijn, ze zijn wel zo wijs om uit de brandende zon te blijven! Dat kan van ons, wandelaars, niet gezegd worden. Maar wij komen tenminste nog ergens. Om naar andere ezels te kijken. Bijvoorbeeld.

Nog op het grondgebied van Ruiselede liggen de Vorte Bossen. „Vort“ wordt in onze

dialecten nogal eens gebruikt voor „rot“. 't Is maar dat je het weet. Gelukkig ruikt het hier niet naar bederf en verrotting maar is het een natuurgebied met heel wat merkwaardige vegetatie. De Vorte Bossen liggen tussen de parochies Doomkerke en Kruiskerke. Het bos van ongeveer 50 ha ligt op de grens van de Vlaamse Zandrug en dat is op vele plaatsen duidelijk te zien. Hier en daar schemert het helderwit van het onderliggende fijne zand doorheen de mantel van oude bladeren en humus. En de toegankelijke paadjes gaan nogal op en af over de geërodeerde landduinen. Het gebied is eigendom van de v.z.w. Natuurreservaten en het wordt beheerd door de regionale natuurvereniging „De Torenvalk“. Torenvalken heb ik er echter niet gezien. Wel een rondcirkelende buizerd die met zijn hoge schreeuw feilloos de aandacht op zich wist te vestigen. Ten noorden van dit gebied ligt het typische landschap van het voormalige Bulskampveld. Met bossen, kasteelparken, restjes heide en met dreven (veel dreven) doorsneden landbouwland. Ten zuiden van het bos is er immers veel intensieve landbouw. De bodem in dit natuurgebied is er zeer verscheiden: er komen zowel arme droge zandgronden voor als voedselrijke natte kleigronden. Hierdoor is ook de flora en de fauna van het gebied zeer divers. Op de drogere zandgronden vinden we naaldbossen, maar ook eiken- en berkenbossen, met varens en bramen in de ondergroei. Een deel van het pad was zeer kronkelig aangelegd zodat ik de wandelaars die een paar honderd meter voor me uit liepen, zo nu en dan rakelings passeerde terwijl we in tegengestelde richtingen bewogen. Een nogal vreemde gewaarwording. Op minstens twee plaatsen rook het opeens, zeer intens, naar... look. Ik heb nog even gezocht of ik de oorzaak daarvan kon vinden. Daslook misschien? Maar ik heb niets in die zin gevonden. Look heeft nu eenmaal een zeer penetrante geur en wegens het warme weer kan het best zijn dat de bron van de lookreuk op een flink eind daarvandaan stond te walmen.

Er bestaat een merkwaardig en onverwacht verband tussen dit gebied en de streek waar ik hier woon. Op een plaatje onderweg door de Vorte Bossen verwittigde Natuurpunt de wandelaars ervan dat het toegankelijke pad daar omgelegd was. Om een nat en kleiig gebied rond de Wantebeek uit de weg te gaan. Gezien de heersende droogte zou dat wellicht wel meegevallen zijn. Ik schat dat die klei ondertussen de hardheid van beton heeft gekregen. Maar het was vooral die beek die mijn aandacht trok. Toen ik ze ging opzoeken werd me duidelijk dat deze beek deel uitmaakt van een veel en veel groter stroomgebied. Allereerst is er de Poekebeek. Dat is weinig minder dan een kleine rivier die door de provincies West- en Oost-Vlaanderen stroomt en waarin vele andere beken in uitmonden. Zoals de Wantebeek, bijvoorbeeld. De Poekebeek heeft namelijk een stroomgebied van

ongeveer 11000 ha. Aan het einde van haar loop mondt ze uit in het Schipdonkkanaal. Voordat dit kanaal er was liep de Poekebeek verder noordwaarts via Landegem en Merendree naar Vinderhoute. Daar werd ze dan wat nu de Oude Kale heet. Daarmee vormde ze een deel van de vroegere bovenloop van de Durme. De Durme! Ik heb me al meermaals afgevraagd waar die laatste rivier ergens ontspringt. Hier ligt dus een deel(tje) van het antwoord.

Het was zeer warm. Zeker omdat de wandeling zo laat moest vertrekken. Maar de vele dreven met hun schaduw en het afwisselende landschap maakten het tot een genoeglijke tocht.

© Michel Christiaens